

Typographic Firsts: Adventures in Early Printing

John Boardley. 192 s. Oxford: Bodleian Library, 2019. ISBN 978-1-85124-473-7

John Boardley är grafisk formgivare och *design consultant*, en yrkesbeteckning som väl skulle få någon snarlik anglofon benämning även på svenska. Sedan 2007 har han drivit webbplatsen eller bloggen *ilovetypography.com*, som lekfullt och kongenialt åskådliggjort författarens kärlek till typografi och grafisk gestaltning i alla upptänkliga uttrycksformer. En av Boardleys avsikter har varit att bloggen skall vara en enkel ingång till mångahanda typografiska resurser, oavsett om det gäller teknik, historia, intervjuer med branschfolk eller någon annan aspekt av grafisk formgivning. Med för ögonblicket närmare femhundra inlägg, ibland författade av gästskribenter och med rubriker som 'Who shot the serif?', 'Gay type', 'New Lands in Arabic Type' och 'From Farting to Fornication: Early Print Censorship', har webbplatsen blivit just en sådan rik resurs som eftersträvs och där läsaren kan förirra sig i långa associationsbanor och göra många oväntade och överraskande upptäckter. Det är alltid lärorikt och underhållande och, som sig bör, presenterat med lätt och lekfull grafisk form. Att Boardley finner sina läsare bestyrks av att hans Twitter-konto med samma namn som bloggen har 481000 följare.

Men ingenting är ju på riktigt om det inte också är tryckt! Följaktligen publicerade Boardley nyligen sin första bok, *Typographic Firsts: Adventures in Early Printing*, där somligt är nyskrivet och somligt är bearbetade bloggtexter som försetts med fotnoter. Vi rör oss alltså i det europeiska boktryckets första hundra år och som titeln antyder är det ett slags typografisk rekordbok där den första kursiven, de första kvinnliga boktryckarna, de första färgtrycken, de första boktryckarmärkena, de första titelsidorna och så vidare avhandlas i sammanlagt tolv kapitel. Det kan låta som ett enfaldigt och spekulativt upplägg, men Boardley resonerar både kunnigt och försiktigt. Han medger det våghalsiga i att peka ut pionjärer kring fenomen där omständigheterna många gånger förlorar sig i ett källfattigt historiskt töcken, men resonemangen är övervägda och förankrade i den senaste forskningen. Den slängighet som reklammakaren kan tillåta sig för att fånga läsare på webben har här tonats ned till förmån för en mer saklig men fortfarande lättsam stil. Snarare ger upplägget en tydlighet åt frågor som många väl i realiteten ställer sig trots en medvetenhet om att de ibland är omöjliga att besvara.

Boardley gör inte anspråk på att täcka hela det europeiska boktryckets tidiga historia, men de teman som behandlas får en grundligare behandling än i vanliga handböcker. Tack vare de många och generösa fotnoterna fungerar boken utmärkt som introduktion till dessa ämnen. I vanlig ordning får man ha lite tålmod då skandinaviska förhållanden avhandlas. Sålunda tycks Boardley inte medveten om att den politiska indelningen i Norden var en annan på inkuna-beltiden än i dag och han ger Bartholomaeus Ghotan äran av att ha varit den förste boktryckaren i Stockholm. Lapsusar av denna art sker ju ofrånkomligen i varje bok och de gör sig inte påtagligt märkbara i Boardleys framställning.

Efter sin bokhistoriska duodecathlon avslutar Boardley med att utse en vinnare i den typografiska maratontabellen: Augsburgtryckaren Erhard Ratdolt (1442–1528). Han tryckte den första ornerade titelsidan; han var banbrytare i polykromt tryck och tryckte i guld; han publicerade en *editio princeps* av Euklides med några av de första tryckta diagrammen; och han gav ut det första kända stilprovet. Vid sidan av denna guldmedalj vill Boardley också dela ut ett slags *lifetime achievement* till Englands första tryckare William Caxton (1422–1491), som hann åstadkomma många märkvärdiga ting trots ett sent inträde i tryckerinäringen. Sammantaget har Boardley gett oss en mycket sympatisk och lärorik bok, som också är trevligt formgiven och generöst bildsatt. Den finns för övrigt också i tysk översättning, om någon skulle föredra det.